

FEATURES OF WILD PLANTS AND THEIR ECOLOGICAL ADVANTAGES

Nurlan Abbasov¹
Nusrat Gurbanov²

UDC: 631.524:502.75:581.5
LBC: 28.591:28.08:20.18:42.1
HoS: 181
doi: 10.33864/2790-0037.2026.v7.i2.378-385

Keywords:

Ecological situation,
Wild plants,
Modern trends,
Green policy

ABSTRACT

The efficient use of wild plant resources plays a crucial role in ensuring long-term economic development. Sustainable management of these resources directly contributes to the creation of jobs in the regions, the improvement of social well-being and the realization of the potential of ecotourism. In this regard, the protection of wild flora is not only an ecological, but also a strategic priority. The implemented conservation measures, in addition to preserving the genetic fund of nature, guarantee a stable and healthy living environment for future generations. The research study comprehensively analyzes the biological characteristics, ecological advantages and socio-economic importance of wild plants. In modern times, biodiversity has been seriously threatened as a result of industrialization, urbanization and climate change. In particular, the narrowing of the distribution areas of wild plants and the disappearance of some species have a negative impact on the stability of ecosystems. The study shows that wild plants are distinguished by their high adaptability and genetic diversity. They play an important role in maintaining soil fertility, preventing erosion and regulating the water cycle. At the same time, these plants are one of the main providers of regulatory, supply, supporting and cultural functions of ecosystem services. Their role is especially great in terms of carbon absorption and feeding pollinators. The socio-economic importance of wild plants is also noteworthy. In addition to being a source of food for rural communities, they create additional income opportunities and serve to preserve traditional knowledge. However, unsustainable collection methods, overexploitation of resources and weak management systems create serious problems in this area. This leads to a decline in biodiversity and long-term economic losses. A comprehensive approach is required for the conservation and sustainable use of wild plants. The implementation of sustainable harvesting strategies, the expansion of awareness-raising activities and the improvement of public policy are key priorities in this area. These measures can make a significant contribution to the protection of biodiversity and the sustainable development of ecosystems.

Subject area:

Biological and
Medical Sciences

Research field:

Botany

¹ 2nd course master student,

Department of Economics and Technology Sciences, International Master's and Doctoral Center, Azerbaijan State University of Economics, Ministry of Science and Education of Azerbaijan; Baku, Azerbaijan

E-mail: abbasovn249@gmail.com

² Doctor of Technical Sciences, Professor,

Department of Economics and Technology Sciences, International Master's and Doctoral Center, Azerbaijan State University of Economics, Ministry of Science and Education of Azerbaijan; Baku, Azerbaijan

E-mail: nusrat_gurbanov@unec.edu.az

<https://orcid.org/0000-0002-4360-4088>

To cite this article: Abbasov, N., & Gurbanov, N. [2026]. Features of Wild Plants and Their Ecological Advantages. *History of Science journal*, 7(2), pp.378-385.

<https://doi.org/10.33864/2790-0037.2026.v7.i2.378-385>

Article history:

Received: 10 March 2026

Revised: 13 April 2026

Accepted: 1 June 2026

Published: 15 June 2026

Copyright: © 2026 by AcademyGate Publishing. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the CC BY-NC 4.0. For details on this license, please visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

YABANI BİTKİLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ ONLARIN EKOLOJİ ÜSTÜNLÜKLƏRİ

Nurlan Abbasov¹
Nüsrət Qurbanov²

UOT: 631.524:502.75:581.5

KBT: 28.591:28.08:20.18:42.1

HoS: 181

doi: 10.33864/2790-0037.2026.v7.i2.378-385

Açar sözlər:

Ekoloji vəziyyət,
Yabani bitkilər,
Müasir tendensiyalar,
Yaşıl siyasət

ANNOTASIYA

Yabani bitki ehtiyatlarından səmərəli istifadə olunması uzunmüddətli iqtisadi inkişafın təmin edilməsində həlledici rol oynayır. Bu resursların davamlı idarəedilməsi regionlarda iş yerlərinin yaradılmasına, sosial rifahın yüksəldilməsinə və ekoturizm potensialının reallaşdırılmasına birbaşa töhfə verir. Bu baxımdan, yabani floranın mühafizəsi sadəcə ekoloji deyil, həm də strateji bir prioritetdir. Həyata keçirilən qorunma tədbirləri təbiətin genetik fondunu saxlamaqla yanaşı, gələcək nəsillər üçün sabit və sağlam yaşayış mühitini zəmanət altına alır. Tədqiqat işində yabani bitkilərin bioloji xüsusiyyətləri, ekoloji üstünlükləri və sosial-iqtisadi əhəmiyyəti kompleks şəkildə təhlil olunur. Müasir dövrdə sənayeləşmə, urbanizasiya və iqlim dəyişiklikləri nəticəsində biomüxtəliflik ciddi təhlükə altına düşmüşdür. Xüsusilə yabani bitkilərin yayılma areallarının daralması və bəzi növlərin yox olması ekosistemlərin sabitliyinə mənfi təsir göstərir. Tədqiqat göstərir ki, yabani bitkilər yüksək adaptasiya qabiliyyəti və genetik müxtəlifliyi ilə seçilir. Onlar torpaq münbitliyinin qorunmasında, eroziyanın qarşısının alınmasında və su dövrüyünün tənzimlənməsində mühüm rol oynayır. Eyni zamanda, bu bitkilər ekosistem xidmətlərinin tənzimləyici, təchizat, dəstəkləyici və mədəni funksiyaların – əsas təminatçılarından biridir. Xüsusilə karbonun udulması və tozlandırıcı canlıların qidalanması baxımından onların rolu böyükdür. Yabani bitkilərin sosial-iqtisadi əhəmiyyəti də diqqətəlayiqdir. Onlar kənd icmaları üçün qida mənbəyi olmaqla yanaşı, əlavə gəlir imkanları yaradır və ənənəvi biliklərin qorunmasına xidmət edir. Lakin qeyri-davamlı yığım üsulları, resursların həddindən artıq istismarı və zəif idarəetmə sistemləri bu sahədə ciddi problemlər yaradır. Bu isə bioloji müxtəlifliyin azalmasına və uzunmüddətli iqtisadi itkilərə səbəb olur. Yabani bitkilərin qorunması və davamlı istifadəsi üçün kompleks yanaşma tələb olunur. Davamlı yığım strategiyalarının tətbiqi, maarifləndirmə tədbirlərinin genişləndirilməsi və dövlət siyasətinin təkmilləşdirilməsi bu sahədə əsas prioritetlər kimi çıxış edir. Bu tədbirlər biomüxtəlifliyin qorunmasına və ekosistemlərin davamlı inkişafına mühüm töhfə verə bilər.

Sahə:

Biologiya və tibb
elmlər

Tədqiqat sahəsi:

Botanika

¹ 2-ci kurs magistr tələbəsi, İqtisadiyyat və Texnologiya Elmləri Kafedrası, Beynəlxalq Magistratura və Doktorantura Mərkəzi, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti; Bakı, Azərbaycan
E-mail: abbasovn249@gmail.com

² Texnika elmlər namizədi, Professor, İqtisadiyyat və Texnologiya Elmləri Kafedrası, Beynəlxalq Magistratura və Doktorantura Mərkəzi, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti; Bakı, Azərbaycan
E-mail: nusrat_gurbanov@unec.edu.az

<https://orcid.org/0000-0002-4360-4088>

Məqaləyə istinad: Abbasov, N., & Qurbanov, N. [2026]. Yabani Bitkilərin Xüsusiyyətləri və Onların Ekoloji Üstünlükləri. *History of Science jurnalı*, 7(2), səh.378-385.

<https://doi.org/10.33864/2790-0037.2026.v7.i2.378-385>

Məqalənin tarixçəsi:

Daxil olub: 10.03.2026

Yenidən baxılıb: 13.04.2026

Təsdiqlənib: 01.06.2026

Dərc olunub: 15.06.2026

ОСОБЕННОСТИ ДИКОРАСТУЩИХ РАСТЕНИЙ И ИХ ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕИМУЩЕСТВА

Нурлан Аббасов¹
Нусрат Гурбанов²

УДК: 631.524:502.75:581.5

ББК: 28.591:28.08:20.18:42.1

HoS: 181

doi: 10.33864/2790-0037.2026.v7.i2.378-385

Ключевые слова:

Экологическая
ситуация,
Дикорастущие
растения,
Современные
тенденции,
Зеленая политика

АННОТАЦИЯ

Эффективное использование ресурсов дикорастущих растений играет решающую роль в обеспечении долгосрочного экономического развития. Устойчивое управление этими ресурсами напрямую способствует созданию рабочих мест в регионах, повышению социального благополучия и реализации потенциала экотуризма. В этом отношении защита дикой флоры является не только экологическим, но и стратегическим приоритетом. Внедряемые меры по сохранению, помимо сохранения генетического фонда природы, гарантируют стабильную и здоровую среду обитания для будущих поколений. В данном исследовании всесторонне анализируются биологические характеристики, экологические преимущества и социально-экономическое значение дикорастущих растений. В современную эпоху биоразнообразие находится под серьезной угрозой в результате индустриализации, урбанизации и изменения климата. В частности, сужение ареалов распространения дикорастущих растений и исчезновение некоторых видов негативно влияют на стабильность экосистем. Исследование показывает, что дикорастущие растения отличаются высокой адаптивностью и генетическим разнообразием. Они играют важную роль в поддержании плодородия почвы, предотвращении эрозии и регулировании круговорота воды. В то же время эти растения являются одними из главных поставщиков регулирующих, снабженческих, поддерживающих и культурных функций экосистемных услуг. Их роль особенно велика в плане поглощения углерода и питания опылителей. Социально-экономическое значение дикорастущих растений также заслуживает внимания. Помимо того, что они являются источником пищи для сельских общин, они создают дополнительные возможности для получения дохода и служат для сохранения традиционных знаний. Однако нерациональные методы сбора, чрезмерная эксплуатация ресурсов и слабые системы управления создают серьезные проблемы в этой области. Это приводит к сокращению биоразнообразия и долгосрочным экономическим потерям. Для сохранения и устойчивого использования дикорастущих растений необходим комплексный подход. Ключевыми приоритетами в этой области являются внедрение стратегий устойчивого сбора урожая, расширение информационно-просветительской деятельности и совершенствование государственной политики. Эти меры могут внести существенный вклад в защиту биоразнообразия и устойчивое развитие экосистем.

Область исследования:

Биология и
медицинские
науки

Научная область:

Ботаника

¹ Студент 2 курса магистратуры,

Кафедра экономики и технологических наук, Международный центр магистратуры и докторантуры, Азербайджанский государственный экономический университет; Баку, Азербайджан

E-mail: abbasovn249@gmail.com

² Кандидат технических наук, профессор,

Кафедра экономики и технологических наук, Международный центр магистратуры и докторантуры, Азербайджанский государственный экономический университет; Баку, Азербайджан

E-mail: nusrat_gurbanov@unec.edu.az

<https://orcid.org/0000-0002-4360-4088>

Цитировать статью: Аббасов, Н., & Гурбанов, Н. [2026]. Особенности дикорастущих растений и их экологические преимущества. *Журнал History of Science*, 7(2), с.378-385.

<https://doi.org/10.33864/2790-0037.2026.v7.i2.378-385>

История статьи:

Поступила: 10.03.2026

Переработана: 13.04.2026

Принята: 01.06.2026

Опубликована: 15.06.2026

1. Giriş

Müasir global inkişaf mərhələsində biomüxtəlifliyin qorunması yalnız ekoloji deyil, həm də iqtisadi və sosial təhlükəsizlik məsələsi kimi qiymətləndirilir. Sənayeləşmə, urbanizasiya, əhalinin artımı, iqlim dəyişiklikləri və təbii resurslardan qeyri-davamlı istifadə nəticəsində ekosistemlərdə struktur və funksional dəyişikliklər müşahidə olunur. Bu dəyişikliklər xüsusilə flora komponentinə ciddi təsir göstərir və yabanı bitkilərin yayılma arealının daralmasına, bəzi növlərin isə tamamilə yox olmasına səbəb olur.

Məlumdur ki, biomüxtəlifliyin əhəmiyyətli hissəsi yabanı bitkilərdən ibarətdir və bu bitkilər ekosistem xidmətlərinin təmin olunmasında əsas rol oynayır. Elmi qiymətləndirmələr göstərir ki, dünya üzrə dərman və aromatik bitkilərin əhəmiyyətli hissəsi məhv olmaq təhlükəsi altındadır. Hətta bəzi məlumatlara görə, bitki növlərinin 20%-ə qədəri insan fəaliyyəti nəticəsində risk altına düşmüşdür. Bu proses ekoloji balansın pozulmasına, torpaq və su resurslarının keyfiyyətinin azalmasına, həmçinin qida zəncirində problemlərin yaranmasına gətirib çıxarır [Adinortey et al., 2018].

Yabanı bitkilər qida təhlükəsizliyinin təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Xüsusilə kənd və ucqar ərazilərdə yaşayan əhali üçün bu bitkilər alternativ və davamlı qida mənbəyi hesab olunur. Onlar vitamin, mineral və bioloji aktiv maddələrlə zəngin olmaqla insan sağlamlığı üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bununla yanaşı, yabanı bitkilər farmasevtika, kosmetika və qida sənayesində xammal kimi geniş istifadə olunur [Åhlberg, 2021; Ahmed et al., 2024].

Digər tərəfdən, yabanı bitkilərin iqtisadi potensialı da yüksəkdir. Onların toplanması və bazara çıxarılması kənd yerlərində yaşayan əhali üçün əlavə gəlir mənbəyi yaradır. Lakin bu prosesin qeyri-tənzimlənmiş şəkildə həyata keçirilməsi uzunmüddətli perspektivdə resursların tükənməsinə səbəb olur. Bu baxımdan, yabanı bitkilərin bioloji və ekoloji xüsusiyyətlərinin dərinəndən öyrənilməsi, onların ekosistemlərdə rolunun müəyyən edilməsi və davamlı istifadə strategiyalarının hazırlanması müasir elmi tədqiqatların əsas istiqamətlərindən biri hesab olunur [Ali, 2021; Bacchetta, 2016; Anwar, 2024].

2. Əsas Hissə

Bəşəriyyətin yaranmasından bəri insanlar ehtiyaclarını ödəmək üçün bitkilərdən müxtəlif yollarla istifadə ediblər. Qədim qalıqlar göstərir ki, insanlar əsasən qida və sağlamlıq problemlərini həll etmək üçün bitkilərə güvəniblər. Bitkilər torpaqdan əldə edilən suyu və qida maddələrini maddələr mübadiləsi yolu ilə insan orqanizmi üçün faydalı birləşmələrə çevirir. Zülallar, yağlar, karbohidratlar, minerallar və vitaminlər bu vacib qida maddələrinə nümunədir. Əsrlər boyu davam edən insanlarla bitkilər arasında qarşılıqlı təsir, əhəmiyyəti dünyada qəbul edilən və əhəmiyyətli tədqiqatların aparıldığı bir sahə olan etnobotaniyanın inkişafına səbəb olub. 1900-cü illərin əvvəllərində istehlak edilən dərmanların yarısı bitki mənşəli olsa da, bu rəqəm 1970-ci illərin ortalarına qədər 5%-ə düşüb [Volkova və b., 2020].

Tədqiqatlar və müalicə prosesləri kimyəvi əsaslı dərmanların yan təsirlərini aşkar etdi və bu da yan təsirləri az olan və ya heç olmayan alternativ müalicə üsullarına keçməyə səbəb oldu. Xüsusilə 1990-cı illərin sonlarından sonra aparılan tədqiqatlar göstərir ki, təbii məhsullara tələbat gündən-günə artır və dərman və aromatik bitkilərin istifadə həcmi genişlənilir [Cong & Han, 2020]. Dünyada təxminən 422.000 bitki növü olsa da, bunlardan 52.885-i dərman bitkiləridir [International Union for the Protection of New Varieties of Plants].

Dünyanın bitki ehtiyacları ya əkinçilik, ya da təbiətdən toplamaqla ödənilir. Qədim dövrlərdən bəri bəşəriyyət müxtəlif bitki və heyvan resurslarını təbiətdən toplamışdır. Bu gün bir çox ölkələrdə insanlar gəlirlərinin əhəmiyyətli bir hissəsini təbiətdən əldə edilən bitki və heyvan məhsullarından və ya daha asan əldə etmək üçün bu məhsulları becərməklə

əldə edirlər. Beynəlxalq Təbiəti Mühafizə Birliyi (IUCN) dərman bitki növlərinin çox istifadə edildiyi müxtəlif bölgələrdə bəzi növlərin məhv olmaq təhlükəsi ilə üzləşdiyini bildirib [[International Union for Conservation of Nature](#)].

Bütöv bir struktur olaraq, həm canlı, həm də cansız amilləri əhatə edən ekosistem davamlı olmalıdır. Lakin ətraf mühit problemlərinin uzunmüddətli proqnozlaşdırılan təsirləri qlobal xarakter daşıyır və özü ilə iqtisadi və sosial problemlər gətirir.

Qazıntı yanacaqlarının həddindən artıq istifadəsi, sənayeləşmə, sürətli əhali artımı, enerji istehsalı və meşələrin qırılması atmosfərə buraxılan qazların istixana effektinə səbəb olması ilə nəticələnir. İstixana effekti qlobal temperaturun artmasına və qlobal istiləşməyə səbəb olur. Qlobal istiləşmənin qaçılmaz təsirlərindən biri iqlim dəyişikliyi.

İqlim dəyişikliyi və onun təsirləri artıq qlobal miqyasda müşahidə olunur və bu təsirlərin zamanla daha da güclənəcəyi proqnozlaşdırılır. Təbii sərvətlərə dəyən ziyan istehsal problemləri və kənd təsərrüfatı məhsulları üçün idxaldan asılılıq, kənd yerlərindən şəhərlərə artan miqrasiya, kənd icması xüsusiyyətlərinin tədricən yox olması və əhali balanssızlığı kimi əsas problemlərə gətirib çıxarır.

Ənənəvi kənd təsərrüfatından irəli gələn bu problemlər ətraf mühitə zərər verməyən və təbii sərvətləri qoruyan kənd təsərrüfatı istehsal üsullarına üstünlük verən davamlı kənd təsərrüfatı sistemlərinin yaranmasına səbəb olmuşdur. Ətraf mühit və kənd təsərrüfatı arasında balanslı bir əlaqənin mövcudluğunu nümayiş etdirən davamlı kənd təsərrüfatı, təbii sərvətlərin qorunmasını və gələcəkdə fayda verəcək şəkildə istifadəsini zəruri edir.

Təbii sərvətlərin qorunması davamlı kənd təsərrüfatı istehsalı üçün vacibdir. Əks təqdirdə, həddindən artıq və gələcək üçün planlaşdırmadan görülən tədbirlər qaçılmaz olaraq gələcəkdə insanlar üçün çətinliklərə səbəb olacaq. Təbii sərvətlərin qorunması ilə yanaşı, uzunmüddətli perspektivdə ətraf mühitə zərər verməyən kənd təsərrüfatı texnologiyalarından istifadə edən kənd təsərrüfatı sisteminin yaradılması davamlı kənd təsərrüfatının məqsədlərindən biridir [[Food and Agriculture Organization](#)].

Yabanı yeməli bitkilər təbii ekosistemlərdə insan müdaxiləsi olmadan formalaşan və inkişaf edən bitki növləridir. Bu bitkilər təbii seçmə nəticəsində formalaşdığı üçün yüksək adaptasiya qabiliyyətinə malikdir. Onların əsas xüsusiyyətlərindən biri kənd təsərrüfatı resurslarına ehtiyac duymamasıdır. Bu xüsusiyyət onları ekoloji baxımdan daha dayanıqlı edir və antropogen təsirlərə qarşı müqavimətini artırır. Yabanı bitkilərin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri genetik müxtəlifliyin yüksək səviyyədə olmasıdır [[Duguma, 2020](#)].

Genetik müxtəliflik onların müxtəlif iqlim və torpaq şəraitində yaşamasına imkan verir. Bu xüsusiyyət xüsusilə iqlim dəyişiklikləri şəraitində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, genetik müxtəliflik bitkilərin yeni şəraitə uyğunlaşma qabiliyyətini artırır və onların məhv olma riskini azaldır. Bundan əlavə, yabanı bitkilər ekosistemlərin struktur sabitliyinin qorunmasında mühüm rol oynayır. Onlar torpağın münbitliyinin saxlanılmasına, humus qatının formalaşmasına və torpaq eroziyasının qarşısının alınmasına kömək edir. Bitki örtüyü torpağın suyu saxlama qabiliyyətini artırır və su dövriyyəsinin tənzimlənməsində iştirak edir.

Ekosistem xidmətləri və ekoloji üstünlüklər: Yabanı bitkilər ekosistem xidmətlərinin təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Bu xidmətləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq mümkündür:

1. Tənzimləyici funksiyalar – iqlimin stabilləşdirilməsi, karbonun udulması, su balansının qorunması
2. Təchizat funksiyaları – qida, dərman və xammal təminatı
3. Dəstəkləyici funksiyalar – torpaq əmələgəlməsi, qida maddələrinin dövriyyəsi
4. Mədəni funksiyalar – ənənəvi biliklər, etnobotanika və ekoturizm.

Yabarı bitkilər karbon dövrüyyəsində mühüm rol oynayaraq iqlim dəyişikliklərinin təsirinin azaldılmasına kömək edir. Onlar atmosferdən karbon qazını udaraq biomassa şəklində saxlayır və beləliklə qlobal istiləşmənin təsirini zəiflədir.

Bundan əlavə, bu bitkilər tozlandırıcı canlılar üçün mühüm qida mənbəyidir. Arılar, kəpənəklər və digər tozlandırıcılar yabarı bitkilər vasitəsilə qidalanırlar və bu proses kənd təsərrüfatı məhsuldarlığına da müsbət təsir göstərir.

3. Sosial-iqtisadi əhəmiyyəti

Yabarı bitkilər xüsusilə kənd icmaları üçün mühüm sosial-iqtisadi resurs hesab olunur. Onların istifadəsi:

- ailə gəlirlərinin artırılmasına
- ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasına
- ənənəvi biliklərin qorunmasına kömək edir.

Bir çox ölkələrdə yabarı bitkilərin ticarəti yerli iqtisadiyyatın mühüm hissəsini təşkil edir. Bu bitkilər bazarlarda satılaraq kənd əhalisi üçün əlavə gəlir mənbəyi yaradır. Lakin bu fəaliyyət davamlı şəkildə təşkil olunmadıqda ekoloji risklər yaradır.

4. Tədqiqat hissəsi

Mövcud nasazlıqlar və texnoloji itkilərin analizi: Yabarı bitkilərin istifadəsi prosesində bir sıra struktur problemlər mövcuddur. Bu problemlər əsasən idarəetmə, texnologiya və maarifləndirmə səviyyəsi ilə bağlıdır. Ən ciddi problemlərdən biri qeyri-davamlı yığım üsullarıdır. Bitkilərin kökündən çıxarılması onların regenerasiya qabiliyyətini məhv edir. Bu isə populyasiyanın sürətlə azalmasına səbəb olur [Carpena et al., 2024].

Digər mühüm problem resursların həddindən artıq istismar edilməsidir. Bazar tələbinin artması yabarı bitkilərin daha intensiv yığılmasına səbəb olur və bu proses təbii balansın pozulmasına gətirib çıxarır.

Bundan əlavə, aşağıdakı problemlər də müşahidə olunur:

- monitorinq sistemlərinin zəif olması
- hüquqi tənzimləmələrin kifayət qədər effektiv olmaması
- elmi məlumatların çatışmazlığı

Bu problemlər nəticəsində aşağıdakı itkilər formalaşır:

- bioloji müxtəlifliyin azalması
- ekosistem xidmətlərinin zəifləməsi
- iqtisadi gəlirlərin uzunmüddətli azalması

5. Nəticə

Aparılan geniş təhlillər göstərir ki, yabarı bitkilərin qorunması və davamlı istifadəsi üçün çoxsəviyyəli yanaşma tələb olunur. Bu yanaşma həm ekoloji, həm iqtisadi, həm də sosial aspektləri əhatə etməlidir. İlk növbədə, davamlı yığım strategiyalarının tətbiqi vacibdir. Bu strategiyalar aşağıdakı prinsiplərə əsaslanmalıdır:

- bitkilərin yalnız müəyyən hissələrinin toplanması
- yığım mövsümünün düzgün seçilməsi
- regenerasiya dövrünün nəzərə alınması

İkinci istiqamət maarifləndirmə və təhsil proqramlarının genişləndirilməsidir. Yerli icmaların davamlı istifadə prinsipləri barədə məlumatlandırılması resursların qorunmasına mühüm töhfə verə bilər.

Üçüncü istiqamət dövlət siyasətinin təkmilləşdirilməsidir. Hüquqi mexanizmlərin gücləndirilməsi, nəzarət sistemlərinin inkişafı və monitorinq proqramlarının tətbiqi zəruridir.

Bundan əlavə, innovativ yanaşmaların tətbiqi də vacibdir. Məsələn:

- rəqəmsal monitorinq sistemləri
- coğrafi informasiya sistemləri (GIS)

- biotexnoloji tədqiqatlar

İqtisadi baxımdan yabarı bitkilərin davamlı istifadəsi uzunmüddətli inkişaf üçün mühüm potensiala malikdir. Bu yanaşma kənd yerlərində məşğulluğun artırılmasına, yoxsulluğun azaldılmasına və ekoturizmin inkişafına şərait yaradır. Nəticə etibarilə, yabarı bitkilərin qorunması strateji əhəmiyyətli istiqamətdir. Bu sahədə həyata keçirilən tədbirlər biomüxtəlifliyin saxlanılmasına, ekosistemlərin davamlılığına və gələcək nəsillərin rifahına xidmət edir.

6. REFERENCES

1. Anwar, T., Qureshi, H., Shahzadi, S., Siddiqi, E. H., Ali, H. M., Abdelhamid, M. M., & Nazim, M. (2024). Exploring the benefits of wild plants in dietary nutrition: investigating perspectives, choices, health impacts and sustainable practices. *BMC Complementary Medicine and Therapies*, 24(1), 86. (in English)
2. Cong, L., & Han, D. (2020). *Research on the increasing demand and utilization of medicinal and aromatic plants*. (in English)
3. *Food and Agriculture Organization (FAO)*. (n.d.). Sustainable agriculture and natural resource management. Retrieved from <https://www.fao.org/sustainability/en> (in English)
4. *International Union for Conservation of Nature (IUCN)*. (n.d.). The IUCN Red List of Threatened Species. Retrieved from <https://iucn.org/resources/conservation-tool/iucn-red-list-threatened-species> (in English)
5. *International Union for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV)*. (n.d.). Plant variety statistics. Retrieved from <https://www.upov.int/en/plant-variety-protection/pvp-statistics> (in English)
6. Laird, S. A., Pierce, A. R., & Schmitt, S. F. (2003, February). Sustainable raw materials in the botanicals industry: Constraints and opportunities. In III WOCMAP Congress on *Medicinal and Aromatic Plants-Volume 2: Conservation, Cultivation and Sustainable Use of Medicinal and* 676 (pp.111-117). (in English)
7. Turner, N. J., Łuczaj, Ł. J., Migliorini, P., Pieroni, A., Dreon, A. L., Sacchetti, L. E., & Paoletti, M. G. (2011). Edible and tended wild plants, traditional ecological knowledge and agroecology. *Critical Reviews in Plant Sciences*, 30(1-2), 198-225. (in English)
8. Volkova, A. V., et al. (2020). *Medicinal plants and their role in modern pharmacology*. (in English)
9. Adinortey, M. B., Sarfo J. K., Kwarteng, J., Adinortey, C. A., Ekloh, W., Kuatsienu, L. E., & Nyarko, A. K. (2018). The ethnopharmacological and nutraceutical relevance of *Launaea taraxacifolia* (Willd.) Amin ex C. Jeffrey. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*, 7259146, 13 pages. Med.2018:7259146. <http://doi.org/10.1155/2018/7259146> (in English)
10. Afshin, A., Sur, P. J., Fay, K. A., Cornaby, L., Ferrara, G., Salama, J. S., et al. (2019). Health effects of dietary risks in 195 countries, 1990–2017: A systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2017. *The Lancet*, 393(10184), 1958–1972. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(19\)30041-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(19)30041-8) (in English)
11. Åhlberg, M. K. (2021). A profound explanation of why eating green (wild) edible plants promotes health and longevity. *Food Frontiers*, 2, 240–267. <https://doi.org/10.1002/fft2.106> (in English)
12. Ahmed, R. M., Widdatallah, M. O., Alrasheid, A. A., Widadallah, H. A., & Alkhawad, A. O. (2024). Evaluation of the phytochemical composition, antioxidant properties, and in vivo antihyperglycemic effect of *Coccinia grandis* leaf extract in mice. *Universal*

- Journal of Pharmaceutical Research*, 9(2), 63–68.
<https://doi.org/10.22270/ujpr.v9i2.1091> (in English)
13. Ali, S., Ullah, M. I., Sajjad, A., Shakeel, Q., & Hussain, A. (2021). Environmental and health effects of pesticide residues. *Sustainable Agriculture Reviews*, 48, 311–336. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54719-6_8 (in English)
 14. Bacchetta, L., Visioli, F., Cappelli, G., Caruso, E., Martin, G., & Nemeth, E. (2016). A manifesto for the valorization of wild edible plants. *Journal of Ethnopharmacology*, 191, 180–187. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2016.05.061> (in English)
 15. Besil, N., Pequeño, F., Alonzo, N., Hladki, R., Cesio, M. V., & Heinzen, H. (2017). Evaluation of different QuEChERS procedures for pesticide residues determination in *Calendula officinalis* (L.) inflorescences. *Journal of Applied Research on Medicinal and Aromatic Plants*, 7, 143–148. <https://doi.org/10.1016/j.jarmap.2017.09.001> (in English)
 16. Carpena, M., Prieto, M. A., & Trzaskowska, M. (2024). Chemical and microbial risk assessment of wild edible plants and flowers. *EFSA Journal*, 22, e221111. <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2024.e221111> (in English)
 17. Duguma, H. T. (2020). Wild edible plant nutritional contribution and consumer perception in Ethiopia. *International Journal of Food Science*, 2020, Article 2958623. <https://doi.org/10.1155/2020/2958623> (in English)
 18. Ferreira, F. S., Brito, S. V., de Oliveira Almeida, W., & Alves, R. R. N. (2016). Conservation of animals traded for medicinal purposes in Brazil: Can products derived from plants or domestic animals replace products of wild animals? *Regional Environmental Change*, 16, 543–551. <https://doi.org/10.1007/s10113-015-0767-4> (in English)